

*Shared Experience
Споделен опит*

ДЕТСКИТЕ ПРАВА И ОТГОВОРНОСТИ НА 3 – 4-ГОДИШНОТО ДЕТЕ В СВЕТА НА ПРИРОДАТА

Виолета Златева
ЦДГ „Кокиче“ – Плевен

Резюме. Авторът споделя опит за формиране на умения у децата да овладеят определен обем от знания, умения и отношение, свързани с отделните видове права и техните отговорности.

Keywords: children's rights, responsibilities of the child; technology model, preservation and care of the immediate surroundings

Образователните направления „Социален свят“ и „Природен свят“ представят целенасочено организирана и провеждана от детската градина система от дейности, насочени към овладяване на определен обем от знания, умения и отношения, свързани с отделните видове права и техните отговорности. Основните нормативни документи, стоящи в основата на правното образование на децата в България, са: Конвенцията за правата на детето, Наредба № 4 от 18.09.2000 г. за предучилищно възпитание и подготовка, Програма за подготовка на децата от предучилищна възраст „Активността на детето в детската градина“ и педагогическа система „Моливко“.

Правното образование на 3 – 4-годишните деца включва в себе си три основни модула: *деца, учители и семейство*. Всеки модул съдържа специфични задачи и форми на работа, тясно свързани с тяхното реализиране. Децата усвояват знания и практически опит свободно и активно, в партньорство с родители и учители, като субекти и личности, осъзнали своите права и задължения.¹⁾

Ето защо педагогическият екип в ЦДГ „Кокиче“ – Плевен, си постави за цел: стимулиране на процеса за запознаване с детските права и отговорности на 3 – 4-годишното дете като превенция и ориентир в света на природата.

Задачи

1. Създаване на технологичен модел за формиране на детските права и отговорности на 3 – 4-годишното дете в света на природата.
2. Запознаване на децата с детските права и отговорности в света на природата.

3. Приобщаване на родителите към сътрудничество за запознаване с детските права и отговорности на 3 – 4-годишното дете в света на природата.

Предположихме, че ако създадем подходящ технологичен модел, с който обществото, детската градина и семейството да формират знания, умения, отношение и ценности у 3 – 4-годишните, те ще осъзнаят „Правото на детето на чиста околна среда“ и ще проявят желание да я опазват, съхраняват и да се грижат за нея.

Образователно-възпитателния процес при 3 – 4-годишните деца осъществихме по програма „Активността на детето в детската градина“ и утвърдените от МОН учебни помагала на дидактичната система „Моливко“, съобразно възрастовите им особености и познавателните възможности за ориентиране в света на природата, реализиране в следните аспекти:

- познавателен – свързан с възприемането на растителни обекти от близката среда, диференциране на техните части, определяне на сетивно възприеманите им признаци и ориентиране в краткотрайни сезонни промени;

- действено практически – свързан с възприемането на образци за полагане на грижи към растения в близката среда, овладяване на действия с репродуктивен и преобразуващ характер и формиране на начални умения за прояви на диференцирана активност към растителни обекти;

- емоционално-естетически – свързан с приобщаване към красивото в природата и формиране на положително емоционално-оценъчно отношение към нея (Петрова).

Обучението по правата на детето е насочено преди всичко към развитие на социалните умения на децата за отстояване на техните права и правата на другите по посока създаване на навици за толерантност, търпимост и общ хармоничен живот с другите и природата. Децата усвоят правата си се като част от правата на всички, а не като свои спрямо права на другите.

Детските права и отговорности в природния свят имат предимно превантивна и формираща функция. Те служат повече за превенция, отколкото за корекция в този етап от развитието на детето. За да формираме знания и умения за правата и отговорностите на децата в природния свят, създадохме технологичен модел, по който ще се извеждат елементи на правното образование с теми от програмната документация съобразно следните изисквания: дейността да е свързана с миналия опит на децата; участие на децата в планирани ситуации; използване на придобития опит в нови ситуации и дейности.¹⁾

С оглед на възрастовите особености организирахме дейността с децата по следния начин: *работа в малка група, по двойки, самостоятелно, беседа в кръг, активизиращи игри и др.*, които включват:

1. Надграждане върху основата на интересите – интегриране на позната дейност с нова.

2. Разделяне по двойки или групиране на няколко деца (образуване на група от дете, което не се справя със задачата, с деца, които се справят).

3. Модифициране на дейностите – извършване на различни по сложност задачи за постигането на една обща цел.

В педагогическото взаимодействие технологичният модел включва основните дейности: *игрова, учебна, трудова*. В тези дейности *основни форми* за организиране на педагогическото взаимодействие с децата са фронтална, групова и индивидуална, апробирани в регламентирани и нерегламентирани ситуации; разходки; празници и развлечения; дидактични, подвижни игри.

Различните форми на взаимодействие, съобразени с Конвенцията на правата на детето в елементарен и в достъпен вид, съдействаха за овладяване от децата на система от достъпни правни знания в света на природата.

Ефективни *средства* при работа с 3 – 4-годишните деца за формиране на знания и умения за правата и отговорностите на децата в природния свят са: *албуми и енциклопедии, изложби, изобразяващи природни обекти, явления и закономерности, художествена литература и различни видове изкуства – музика, изобразително изкуство, куклен театър* и др. Чрез художествената литература (свързана с природата) детето опознава живота и по-специално взаимоотношенията между хората и техните постъпки. *Упражненията* (да подреди играчките, да полее цвете, да избърше листата на фикуса, да нахрани врабчо с трохи и др.) и игрите дават възможност на детето да приложи в нова ситуация наученото в света на природата и да изпита емоционална удовлетвореност от индивидуалните си постижения.

В процеса на обучение, в съответствие с изискванията на ДООИ, предложените в програмната система „Моливко“ съдържание по ОН „Природен свят“ осъществихме с децата наблюдения сред природата на обекти и явления (дървета, храсти, цветя, треви, животни, насекоми, птици, слънцегреене, дъжд, мъгла, снеговалеж и др.), празници и развлечения с тематична насоченост за природата, разходки, самостоятелна работа с природни материали и др., чрез които запознаваме децата с „*Правото на детето на чиста околна среда*“ (Колева, 2003). Съприкосновението с природата, приятните чувства и възторгът, породени от нейното многообразие и красота, имат огромно въздействие върху децата. Те стават по-емоционални и отзивчиви, отворени и открити, което ни улеснява в плавното насочване към теми за разговор за опазване и съхранение на чиста околна среда и др. В детската градина ежедневно провеждахме „*еко моменти*“ на *съвместна дейност в природата* за наблюдение, екоопити, експериментална дейност, игра и др. Това помогна много на децата да проявят и открият своите индивидуални интереси и потребности за обекти от естествената природна среда, знания за природата и природните явления, учеха се да контролират поведението си, да наблюдават различни явления и обекти, да общуват в групи, проявяваха чувства и правилно отношение към природата и др.

Ориентирането на 3 – 4-годишното дете в света на природата се реализира чрез прилагане на целесъобразна система от *методи*: творчески, практико-продуктивни, нагледни и словесни на педагогическо взаимодействие – разглеждане, обследване, елементарни опити, експериментирание, наблюдение, беседа, разказ и четене на художествена литература.

В *регламентирани и нерегламентирани ситуации* знанията, уменията, оттошението и компетенциите за правното образование в природата поднасяхме със *съдържание*, достъпно, научно и актуално, а *дейностите* – съобразени с опита на децата, възрастовите и индивидуалните възможности. Темите са от заобикалящия детето свят, но акцентите в тях са по посока на детските права и задължения.

Всяка тема, разработена в планираните ситуации, структурирахме чрез следните елементи: мотивиране на децата, ориентиране в познанията, развиване на умения и включване в конкретна дейност. В процеса на формиране на знания децата изразиха разнообразни преживявания – интелектуални, нравствени, естетически.

Незаменима е ролята на *игровата дейност като основна в детската градина* при 3 – 4-годишните деца, която създава у тях желание да оценяват и контролират поведението си; дава възможност да разберат как е правилно да постъпят и да се държат с другарчетата си, как да опазват играчките и средата, в която играят – да не се късат клонки на дърветата, за да послужат за конче, цветята – за да се украси пясъчната „торта“, да не изхвърля хартийката от бонбона в тревата и т.н. Включването на децата в различни видове игри разви у тях чувство на уважение към останалите и им помогна да зачитат правата на своите връстници, да проявяват отношение и отговорност да опазват природната среда. Чрез игри, инсценировки, артистични етюди, упражнения с природни обекти и игри с правила се постига структуриране на знанията и уменията на 3 – 4-годишните деца. Подготвя се обединяването на представи и изграждането на „картина на света“ (Петрова).

Началото на формиране на знания и умения за правата и отговорностите на децата в природния свят *започва от семейството*. Споделихме тази отговорност с редица съвместни дейности (режимни моменти, изложби, празници, трудова дейност, консултации, подвижни лектории и др.). С помощта на родителите се естетизира и хармонизира средата в групата (картини, албуми, постери и други нагледни материали), които подпомагат реализирането на целите и задачите на правното образование на техните деца.

Приложеният модел за запознаване с детските права и отговорности с 3 – 4-годишното дете дава основание за следните изводи:

1. Децата изградиха конкретни представи за връзката между своите права и отговорности в околната среда. Развиха нагласи за отговорно отношение към

нея. Емоционално се приобщиха към красивото в природата и демонстрираха желание за опазване и грижа на близката околна среда.

2. Съвместната работа между детска градина и семейство спомогна за повишаване на педагогическата и гражданската култура на родителите, за осъзнаване на необходимостта от взаимно опазване на авторитета на родители и учители, за укрепване и нарастване на доверието у детето като отговорен, равноправен член на обществото с права, отговорности и задължения.

3. Създаденият технологичен модел за формиране на знания и умения за правата и отговорностите на децата в природния свят е работещ и може да се приложи при запознаване на децата и с другите им права и отговорности.

4. Създаденият технологичен модел за превенция и ориентир в природата на 3 – 4-годишното дете е работещ и може да се приложи в следващия възрастов период – 5 – 7-годишните деца, като предпоставка за коригираща функция на личността.

БЕЛЕЖКИ

1. Студентски град „Децата – основни участници в учебно-възпитателния процес“.

ЛИТЕРАТУРА

Колева, И. (2003). *Аз и моите права*. София.

Петрова, В. и колектив. *Книга за учителя „Моливко“ за предучилищно възпитание и подготовка на 3 – 4-годишни деца*. В. Търново.

CHILDREN'S RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF THE 3 – 4 YEAR OLD IN THE WORLD OF NATURE

Abstract. The author attempted formation of skills in children to master a certain amount of knowledge, skills and attitudes associated with different types of rights and their responsibilities.

✉ **Mrs. Violeta Zlateva**
Kindergarten „Kokiche”
5800 Pleven, Bulgaria
E-mail: v.zlateva@abv.bg